

KESİT AKADEMİ DERGİSİ

ISSN: 2149-9225

The Journal of Kesit Academy

BAHADIR YENİŞEHİRLİOĞLU'NUN SON HASAT
ROMANINDA ŞİZOFRENİ VE DAMGALAMA

SCHIZOPHRENIA AND STIGMATIZATION IN
BAHADIR YENİŞEHİRLİOĞLU'S LAST HARVEST
NOVEL

Sevgi ÇELEN*
Gülsüm TARAKÇI**

Makale Türü/ Article Information/ Информация о Статье: Araştırma Makalesi/ Research Article/ Научная Статья

Atıf / Citation / Цитата

Çelen, S. ve Tarakçı, G. (2021). Bahadır Yenişehirlioğlu'nun Son Hasat Romanında Şizofreni ve Damgalama. *Kesit Akademi Dergisi*, 7 (27), 419-440.

Çelen, S. ve Tarakçı, G. (2021). Schizophrenia and Stigmatization in Bahadır Yenişehirlioğlu's Last Harvest Novel. *The Journal of Kesit Academy*, 7 (27), 419-440.

 10.29228/kesit.48571

Geliş / Submitted / Отправлено: 26.12.2020
Kabul / Accepted / Принимать: 16.05.2021
Yayın / Published / Опубликованный: 25.06.2021

Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır. This article was checked by İntihal.net. Эта статья была проверена
Интихал.нет Bu makale Creative Commons lisansı altındadır. This article is under the Creative Commons license. Это
произведение доступно по лицензии Creative Commons.

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Amasya Üniversitesi, sevgiicelen@gmail.com

**Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, tggulsum@hotmail.com

KESİT AKADEMİ DERGİSİ

ISSN: 2149-9225

The Journal of Kesit Academy

BAHADIR YENİŞEHİRLİOĞLU'NUN SON HASAT ROMANINDA

ŞİZOFRENİ VE DAMGALAMA¹

SCHIZOPHRENIA AND STIGMATIZATION IN
BAHADIR YENİŞEHİRLİOĞLU'S LAST HARVEST NOVEL

Sevgi ÇELEN

Dr. Öğr. Üyesi Gülsüm TARAKÇI

Öz: Yazarın kimi zaman kendisinde var olan ya da başkasında gözlemlediği bir hastalığı anlatarak kimi zaman da toplumun hastalıklı yapısını ortaya koyarak dikkatlere sunmak istediği hastalık kavramı, ferdi veya toplumsal, fiziki veya ruhsal olarak çeşitli yönlerden ele alınarak romanlarda işlenir. Toplumsal ve fiziki hastalıklardan ziyade ruhsal hastalıklara daha fazla yer verilen romanlarda okurun karşısına çıkan en yaygın hastalık, şizofrenidir. Şizofreni, insanın davranışlarında, algılarında ve düşüncelerinde bozulmalara yol açan, onun çevresiyle ve toplumla sağlıklı ilişki kurmasını zorlaştıran zihinsel bir hastalıktır. Bu hastalığa sahip olan bireyler, çeşitli nedenlerle ailesi ve toplum tarafından etiketlenerek dışlanabilmekte, diğer bir ifadeyle damgalanmaktadır. Şizofreni tanısı konmuş bireyler, bir taraftan hastalığın sebep olduğu hallerle diğer taraftan da toplumun olumsuz tutumuyla mücadele etmek zorunda kalırlar. Bu çalışmada, Bahadır Yenişehirlioğlu'nun Son Hasat romanında, şizofreninin belirtilerinin ve sonuçlarının hasta bireyi nasıl etkilediği, insan gerçekliğinin bir parçası olan bu hastalık halinin toplum tarafından nasıl yorumlandığı ve bu yorumun hasta üzerinde nelere sebep olabileceği türün sunduğu imkânlar ölçüsünde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bahadır Yenişehirlioğlu, şizofreni, damgalama, halüsinasyon, intihar.

Abstract: The concept of disease, which the author sometimes wants to present to attention by revealing the diseased structure of society by explaining a disease that exists in him or has observed in others, is discussed in novels from various aspects,

¹ "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir. Sorumlu Yazar: Sevgi ÇELEN

Statements of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors": No conflicts of interest were reported for this article. Ethics committee approval is not required for this article. Corresponding Author: Sevgi ÇELEN

both individually or socially, physically or spiritually. Schizophrenia is the most common illness that readers encounter in novels, in which more mental illnesses are included than social and physical diseases. Schizophrenia is a mental illness that causes distortions in human behaviors, perceptions and thoughts, disrupting its relationship with its environment and society. Individuals with this disease can be labeled and excluded by their family and society for various reasons, in other words, stigmatized. Individuals diagnosed with schizophrenia have to fight the negative attitude of society on the one hand and the situations caused by the disease on the other. In this study, Bahadır Yenişehirlioğlu's novel *The Last Harvest* will try to evaluate how the symptoms and consequences of schizophrenia affect the sick person, how this state of illness, which is part of human reality, is interpreted by society and what this interpretation can cause on the patient.

Key Words: Bahadır Yenişehirlioğlu, schizophrenia, stigmatization, hallucination, suicide.

GİRİŞ

Roman, öznesi ve nesnesi insan olan edebiyatın en önemli türlerinden birisidir. İnsana dair her şey edebiyatın, dolayısıyla da romanın konusudur. Yazar, insanı merkeze alarak hayatın bütün gerçeklerini kendi yorumuyla kurgu dünyasına taşır. İnsanın çeşitli ruh halleri, olaylar karşısında verdiği tepkiler, yaşadığı çatışmalar ve insanla ilgili daha pek çok şey, birer malzeme olarak romanda yazarın muhayyilesiyle yeniden şekillenir. Hayatın bir gerçeği olan hastalık da, yazarın romana malzeme olarak seçtiği konulardan birisidir.

Zıtlıklar üzerine kurulu olan dünyada, hastalık da sağlıklı olma halinin karşıtı olarak varlığını gösterir. Selçuk Çıkla, bu karşıtlıkta sağlık halinden ziyade hastalık halinin edebî eserlerde neden daha çok konu edildiğini şöyle ifade eder:

“Nasıl ki insan hayatının en önemli cephesini sağlık ve hastalık halleri oluşturuyorsa, benzer şekilde edebi eserlerin hem ontolojik bakımdan estetik veya gayri estetik oluşları hem de eserlerdeki insan ilişkilerinin sağlıklı ya da hastalıklı oluşu bakımından sağlık-hastalık karşıtlığının bu metinlerde çok önemli olduğu görülür. Diğer taraftan hastalık halinin sağlık haline nazaran hayatı daha fazla etkileyici ve hatta sarsıcı oluşu sebebiyle hastalıkla ilgili anlatımlar, imalar ve imgeler edebi metinlerde daima önemli bir yer işgal etmiştir.” (2016: 95)

Erer de, hastalık durumunun toplumsal boyutuyla edebî eserlerde yer aldığını belirtir ve şöyle der:

“İnsan yaşamının en önemli unsurlarından sağlık ve hastalık kavramları çoğu zaman edebi eserlerin ya ana teması olmuştur ya da yazarın hekim olmasından kaynaklanarak tecrübelerini yansıtmaları şeklinde karşımıza çıkmıştır. Çoğunlukla da tıbbi anlamı dışında sosyal boyutuyla irdelenmiştir.” (2012: 56)

Hastalık kavramı, Türk ve dünya edebiyatında ana tema olarak romanlarda pek yer

almasa da² ferdi veya toplumsal, fizikî veya ruhsal birçok hastalığın izlerini az ya da çok romanlarda görmek mümkündür. Özellikle 19. yüzyıl romanlarında verem, veba, sara, romatizma, felç gibi çeşitli hastalıklar Türk ve dünya edebiyatına konu edilir. Bu hastalıkların romana konu edilmesindeki en büyük etken, yazarın hastalığı bizzat yaşamış ve yaşıyor olması ya da yakın çevresinde örneklerini görmüş olmasıdır.³

Fiziksel bir hastalığa sahip olması dolayısıyla daha ziyade psikolojik rahatsızlıkları eserlerinde başarılı bir şekilde işleyen (alıntılaman Kurt, 2015: 7) yazarlar, “haset, intihar deliliği, histeri, narsisizm, serbestlik, delilik” (Çıkla, 2016: 198-229) gibi ruhsal/ zihinsel hastalıkların yanında takıntılı olma gibi kişilik bozukluklarına ve şizofrenik tiplere⁴ de yer verirler.

Şizofreni

Sözlükte, “Gerçeklerle olan ilişkilerin büyük ölçüde azalması, düşünce, duygu ve davranış alanlarında önemli bozulmaların ortaya çıkması vb. belirtiler gösteren bir ruh hastalığı.”⁵ şeklinde tanımlanan şizofreni, literatürde “genellikle gençlik yıllarında baş gösteren, büyük ölçüde yeti yitimine sebep olan, kişide belirgin halüsinasyon ve hezeyanlara sebep olan nöropsikiyatrik bir hastalık” (Işık, Işıl, Savaş ve Kılıç, 2019: 340) olarak tanımlanmaktadır.

Geçen asırdan bu yana hekimlerin şizofreni üzerinde çok fazla araştırma yaptıklarını, ancak hâlâ çeşitli yönlerinin açıklanamadığı söyleyen Öztürk, şizofreni hastalığıyla ilgili olarak da şöyle der:

“19. yüzyıldan kalma bir etkiyle, halk arasında korku uyandıran ve ‘erken bünama’ diye bilinen bu hastalık, genç yaşta başlayan, insanın kişiler arası ilişkilerden ve gerçeklerden uzaklaşarak, kendine özgü iç kapanım dünyasında yaşadığı; düşünce, duygu ve davranışlarda önemli bozulmaların görüldüğü ağır bir ruhsal bozukluktur.” (alıntılaman Eren, 2006: 3)

Çeşitli coğrafyalarda sıklıkla görülen ve dünya nüfusunun önemli bir bölümünü etkileyen şizofreni hastalığının yapılan çalışmalarda dünya üzerinde görülme oranının %1’den az olduğu, fakat üç kuşak üzerinde yapılan incelemelerde bazı ailelerde bu oranın yükseldiği, hastalığın aile büyüklerinde görülmesi halinde ise bu oranın artarak %4-10 arasında bir değişim gösterdiği tespit edilmiştir (Arieti, 2008: 83).

Yapılan çalışmalarda şizofreniye sebep olan etmenlerin başında psikososyal streslerin yer aldığı, onu beyin hastalığı ve genetik etmenlerin takip ettiği ifade edilmektedir. Ayrıca hastalı-

² “Ana konusu hastalık olan roman sayısı hem dünya edebiyatlarında hem de Türk edebiyatlarında çok azdır. Dünya edebiyatlarından ilk akla gelen Albert Camus’ nün *Veba’sı*, bizde ise Peyami Safa’nın *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’dur.*” (Çıkla, 2016: 96)

³ Barış Can Kurt, “Peyami Safa’nın Romanlarında Hastalık” adlı yüksek lisans tez çalışmasında Türk ve dünya edebiyatının hasta yazarlarına, bu yazarların hastalıklarına ve hastalık teması içeren eserlerine değinmiştir. (Kurt, 2015: 4-14)

⁴ Türk Edebiyatında şizofrenik tiplerin yer aldığı bazı romanlar ve roman kişileri şunlardır: *Fehim Bey ve Biz*- Fehim Bey, *Huzur*- Mümtaz ve Suat, *Matmazel Noraliya’nın Koltuğu*- Ferit, *Aylak Adam*- C., *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*-Hayri İrdal, *Tutunamayanlar*- Selim Işık ve Turgut Özben, *Ruh Adam*- Selim Pusat, *Anayurt Oteli*- Zebercet ve *Tehlikeli Oyunlar*- Hikmet Benol. (Sezgin, 2012: 36)

⁵ URL-1

ğın nedenleri arasında psikolojik zayıflık, kişilik yapısı, stres, işsizlik, aile ve iş yaşantısındaki sorunlar, ilişki sorunları, bilinçdışı çatışmalar da sayılmaktadır. (Taşkın, 2007: 118) Şizofreniye neyin sebep olduğunun kesin olarak bilinmediği ancak çeşitli nedenler üzerinde durulduğunu belirten Çoban, nedenlerin bilinebilmesinin tedavi için büyük önem taşıdığını ifade eder ve şöyle der:

“Mesela şizofreni geninin bulunması, yeni doğan çocukların hastalıkla karşılaşma risklerini belirleme ve gereken önlemleri alma açısından çok önemlidir. Ancak bunun yanında çevresel faktörleri de bilmek gerekir. Çünkü ailesinde şizofreni olan kişilerde yüzde yüz hastalık ortaya çıkmamaktadır. Genetikle birlikte çevresel faktörler, hayat olayları, aile durumu, sosyoekonomik şartlar ve viral enfeksiyonlar gibi etkenler hastalığın ortaya çıkışını tetiklemektedir.” (2008: 20)

Şizofreninin sık görülen belirtilerinin hezeyanlar, halüsinasyonlar ve duygusal dışavurumun azalması olduğunu ifade eden Ertuğrul Köroğlu ise, hastalığın diğer belirtileri arasında şunları da sayar:

“Genel bir çöküntülük duyma (depresyon), günlük etkinliklerden artık zevk almama, toplumdan uzaklaşmaya başlama, sıklıkla okuduğuna odaklanamamaya başlama, sayısal becerilerin düşmesi, unutkanlığın başlaması, mantıksal ilişkiler kuramamaya başlama gibi zihinsel işlev bozuklukları.” (2016: 16)

Toplumda şizofreni tanısı konmuş hastalarda görülen en önemli ve karakteristik belirtiler ise, varsanıdır. Olmayan bir dış uyarının var gibi algılanması durumu olan varsanı, çoğu şizofreni hastasında görülen ortak bir durumdur (Arieti, 2008: 79).

Yapılan araştırmalarda şizofreninin daha çok ergenlik yıllarının sonlarında ve genç erişkinlik yıllarında başladığı, kadınların erkeklere oranla daha ileri yaşlarda bu hastalığa yakalandığı belirtilmektedir. (Köroğlu, 2016: 16) Fakat şizofrenik durumun nadir de olsa erken dönemde, yani çocukluk çağında da başladığı görülebilmektedir. (Çoban, 2008: 29) Ayrıca ergenlikten başlayıp hayatın sonuna kadar devam edebileceği dört veya kırk sekiz saatlik şizofreni vakalarına da rastlanmıştır (Arieti, 2008: 17).

Şizofreni hastalarının tedavisinde hastalığın seyri değerlendirilerek bir tedavi yöntemi belirlenir. Yapılan araştırmalarda, ilaçla veya hastaneye yatmak suretiyle yapılan tedavilerde hastanın iyileşme oranının üçte bir olduğu, bununla birlikte tamamen iyileşen hastaların yanında üçte bir oranının üzerinde hastanın da hayatını sürdürebilecek kadar tedaviye cevap verdiği belirtilmektedir (Arieti, 2008: 19).

İntihara meyilli olma, şizofreni tanısı konmuş hastalarda görülen en önemli belirtidir. Aylak, psikiyatri servisinde yatan hastalar arasında şizofreni tanısı konmuş olan hastalarda intihar girişimlerinin çok fazla olduğunu söyler ve bu nedenle şizofrenlerin erken ölüm nedenleri arasında ilk sırayı intiharın aldığını ifade eder (2016: 56). Çoban da, şizofreni hastalarının hayattan beklentilerinin genel nüfusa oranla çok daha düşük olduğunu vurgulayarak şizofreninin çok önemli bir intihar sebebi olduğunu söyler ve şöyle der:

“Psikiyatrik hastalarda intihar, erken ölümlerin en başta gelen sebebidir. Araştırmalar kişiyi en fazla intihara sürükleyen hastalık olarak depresyonu, ardından

da şizofreniyi göstermektedir. İntihar eden depresyon hastalarının %80-100'ü önceden ikaz eden belirtiler verirler. Şizofreni hastalarında ortaya çıkan intiharlarınsa ancak %25'inde bir ön belirti tespit edilmektedir. (...) Şizofreni hastaları çoğunlukla intihar duygularını gizlemektedirler." (2008: 99)

Damgalama

"Damga" sözlükte nişan, iz, işaret anlamlarının yanında "bir kimsenin adını kötüye çıkararak; yüz kızartıcı durum"⁶ olarak da tanımlanır. Damgalama ise, "bireyin içinde yaşadığı toplumun 'normal' saydığı ölçülerin dışında sayılması nedeniyle, toplumu oluşturan diğer bireyler tarafından, bireye saygınlığını azaltıcı" (Büber, Kars, Gülsün ve Nergizci, 2014-2015; 39) şekilde davranılmasıdır. Diğer bir ifadeyle, damgalama, bir kişiye veya bir olaya karşı itibarını kaybettirici, gözden düşürücü, aşağılayıcı, hor görücü bir tavır veya negatif bir davranış sergilemektir. (alıntılayan Avcıl, Bulut ve Sayar, 2016: 177) Damgalama eyleminin görüldüğü hastalıkların başında ise, şizofreni gelmektedir.

Yapılan çalışmalar, halkın şizofreni hastaları ile yakın ilişkiler kurmaktan kaçındığını ve bu hastaları damgalayarak dışlama eğiliminde olduğunu göstermektedir. Çünkü "şizofren bireyler ani ve beklenmedik davranışlarda bulunabilmektedirler. Bu da hastalık hakkında bilgi sahibi olmayan bireylerin şizofreni tanısı alan bireylerden zarar görmekten ya da ruhsal hastalığın kendilerinde de olabilme ihtimalinden korkmasına ve onları damgalamalarına neden olmaktadır" (Işık vd. , 2019: 340). Hemen bütün kültürlerde görülen bu ortak tavır, Türkiye'de yapılan çalışmalarla da ortaya konmuştur. Bu çalışmalarda, ruhsal hastalığı olanlara karşı toplumda belirgin olarak dışlayıcı eğilimlerin kırsal kesimde çok daha yüksek oranlarda olduğu ve evlenme, komşu olma, bir arada çalışma gibi durumlarda çok daha yaygın olarak görüldüğü tespit edilmiştir (Taşkın, 2007: 125).

Toplumun hasta gördüğü kişileri damgalaması, özellikle şizofreni hastaları üzerinde olumsuz sonuçların doğmasına neden olmaktadır. Bu hastalar, toplumdan gördüğü önyargılı ve dışlayıcı tutumu kendi içinde kabullenip 'içselleştirilmiş damgalama' yaşayabilmektedir. "İçselleştirilmiş damgalama, bireylerin toplumdan kendilerini izole etmelerine, utanç ve değersizlik hissetmelerine neden olmaktadır. Bu durum bireylerin baş etme mekanizmalarını olumsuz olarak etkilemektedir." (alıntılayan Büber vd. , 2014-15: 37) Şizofreni hastasını güçsüz hale getiren içselleştirilmiş damgalama, sağlıklı aile ortamı ile bir araya geldiğinde ise hastanın yaşam kalitesini kötüleştirerek (Özçelik ve Yıldırım, 2018: 80) hastalığın tedavi sürecine de olumsuz yönde etkiler yapmaktadır.

Damgalama, sadece şizofreni tanısı konmuş hastalar üzerinde olumsuz etki bırakmaktadır. Hastanın aile çevresi de bu durumdan oldukça fazla etkilenmektedir. Yapılan çalışmalar, hasta yakınlarının damgalama ve sosyal yalıtılma konusunda büyük zorluklar yaşadıklarını, bu nedenle de hastalığı gizleme eğiliminde olduklarını ve hatta toplumun baskısı yüzünden tedavi için bir çaba içine girmediklerini ortaya koymaktadır (Taşkın, 2007: 126). Ayrıca kimi zaman toplumun aile bireylerini de damgalama eğiliminde olması, ailede zorlu bir psikolojik sürecin de yaşanmasına neden olmaktadır. Bu açıdan manevi ve ruhsal olarak büyük baskı

⁶ URL-2

altında olan aile bireyleri, hastanın tedavi edilme sürecinde maddi olarak büyük yük altına girmektedirler. Hastalığın aile üzerindeki güçlükleri ve yükü hakkında yapılan araştırmalarda, uzun süreli tedavilerde hastane yatışları ve tedavi masraflarının aileyi maddi olarak etkilemesinin yanında aile fertlerinin sosyal etkinliklerden mahrum olması, aile içinde yaşanan gerginlik, hastaya karşı duyulan suçluluk duygusu ve geleceğe dair yaşanan kaygı, ailenin üzerine binen yükler arasında sayılmaktadır (Gülseren, 2002: 144).

Son Hasat

Şizofreni hastalığının konu edildiği *Son Hasat*⁷ romanında kurgu, bu hastalığın roman kişileri üzerindeki etkilerine, seyrine ve sonuçlarına bağlı olarak gelişir. Romanın başkışisi Hilâl'dir. Hilâl merkezinde bu hastalığın dört kuşak boyunca genler yoluyla taşındığı, şizofreni tanısı konmuş bireylerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarında neler yaşadığı, aile fertlerinin bu hastalıktan nasıl etkilendiği, toplumun bu hastalığa nasıl baktığı ve bu hastalığın görmezden gelinip tedavi edilmemesi halinde nasıl büyük felaketlere sebep olabileceği anlatılır.

Romanda olayların geçtiği mekân, Akhisar'dır. Akhisar ve çevresinin hafızasında yaşayan mitolojik unsurların ve menkıbelerin anlatılmasıyla başlayan romanda, bu mekânın ruhu ile Hilâl'in iç dünyası arasında ilişki kuran anlatıcı, Hilâl'in çılgınlıklarının tercümanı olarak onun menkıbesini de kendisinin dillendirmek istediğini söyler ve okuru Hilâl'in hikâyesini dinlemeye hazırlar:

"Ben de Hilâl'in menkıbesini dillendirmek istedim. Zira o bunu çok istedi, hissediyorum. Onun yaşadıklarını, var oluşundaki tuhaflığı, eksikliğini ve bütün yaşadıklarını anlatmak istiyorum.

Bütün gücümle Hilâl'in usul usul üzerini kaplamış pas misali acıyı kazımak istiyorum."
(s.11)

İlahi bakış açısıyla yazılan romanda Hilâl'in ruhunun ve zihninin derinliklerine inen anlatıcı, onun hiçbir zaman yaşadıklarının tam manasıyla anlaşılamayacağını, kendisinin bile bu güce erişemediğini ifade ederek bir anlamda, şizofreninin hâlâ tüm yönleriyle anlaşılamamış bir hastalık olduğuna da vurgu yapar:

"Hilâl'in kulağına fısıldayan bu sesin sahibini ve binlerce arı vızıldısının beynini uyuşturan titreşimlerini ben bile çözemiyorken bunu kim çözecek? İnanmıyorum velhasıl, hiç ama hiç inanmıyorum." (s.12)

Hilâl'in ruhunu saran ve onu acı içinde kıvrandıran şizofreni hastalığını, romanda tarih öncesinde "tanrı veya tanrıçaların kullandığı kutsal bir sembol" (Alexiou, 1991; 110-111) olan labris⁸ ile ilişkilendiren anlatıcı, "Hilâl'in içinde yaşayan engereğin, Labris gibi onu çift taraflı olarak kesmesini, ruhunu, bedenini, hayallerini, gerçekliğini yok etmesini" (s.12) hiç kimsenin gelecek kuşaklara tamamıyla anlatamayacağını söyler. Ayrıca gelecekte yaşayacaklarını bilebilseydi eğer,

⁷ İlk basımı 2014 yılında Everest Yayınları'ndan yapılan roman, 2017 yılında Timaş Yayınlarından çıkar.

Çalışmada yapılacak alıntılar eserin 2017 yılında yapılan baskısına aittir.

⁸ Labris/ Labrys: Çift taraflı balta. Minos dilinde: "Çifte balta". Minos dininde kutsal sayılan bir sembol. (Alexiou, 1991: 110)

Hilâl'in genlerinde taşıdığı bu hastalığı ortadan kaldırmak için labrisi kullanıp doğurganlığını kendi elleriyle yok edeceğini ifade eden anlatıcı, bu hastalığın özellikle kadınların ruhunda ne derece büyük etkiler meydana getirdiğine de işaret eder. Bunun yanında şizofreninin, hastayı içine hapseden labirentli⁹ yapısını da sembolize eden labris, Hilâl'in içine düştüğü karmaşık labirentte kurban edilmesini de simgeler.¹⁰

Hilâl'in hikâyesini anlatmaya başlayan anlatıcı, onun çılgınlıklarının özellikle ailesi tarafından nasıl duyulmadığını, kendisine gen yoluyla miras kalan bu hastalıktan ailesinin hangi yolla kurtulmaya çalıştığını ise okura şöyle nakleder:

"Hilâl, kriz anında hastaneye yatırılmadan önce ailesinin isteği ile yumurtalıklarını almışlardı. Hilâl ile hasat tamamlansın istemişlerdi. Hilâl son hasattı." (s.196)

Hilâl son hasat olarak düşünülse de, bu hastalık, kendisinden kaçılmayan bir yazgı gibi Hilâl'in kızı Kader'in isminde sembolize edilir ve onun intihar etmesiyle de bu yazgının kaçınılmaz sonlarından birisi yine anlatıcı tarafından okura sezdirilir.

Son Hasat romanını şizofreni ve damgalama bağlamında incelemeye geçmeden önce romanın kısa bir özetinin verilmesi faydalı olacaktır:

Menemen olayında Kubilay'ın başının kesilerek cami avlusunda teşhir edilmesinden sonra, henüz daha çocuk yaşlarda olan Gülsüm Hanım'ın bu manzaraya tanık olması, onun çocuk ruhunu derinden etkiler. O günden sonra gösterdiği garip davranışlar, ailesi ve çevredeki insanlar tarafından bu olayla ilişkilendirilir ve basit bir travma olarak nitelendirilir. Onun şizofreni hastası olduğu için garip davranışlar sergilediği ise çok sonra anlaşılır.

Gülsüm Hanım'ın eşi Refik Bey, eşinin hastalığını önemser ve tedavisi için elinden gelen her şeyi yapar. Gülsüm Hanım'ın sakin mizacının da etkisiyle uygulanan ilaç tedavisi işe yarar ve Gülsüm Hanım hayatını dinginlik içinde sürdürür. Eşinin bakımını her anlamda üstlenen Refik Bey, bir gün bunalımlı bir anında kendisine bir şey olması halinde eşine kimsenin bakamayacağını düşünür ve onun bakımevine gönderilecek olma ihtimalini dahi kabullenemez. Bu nedenle eşi Gülsüm Hanım'ı yastıkla boğarak öldürür, sonra da intihar eder.

Şizofreni hastalığını genetik yolla taşıyan Gülsüm Hanım'ın kızı Samiye Hanım, terbiyeli ve güzel bir kızdır. Akhisar'da hatırı sayılır bir zenginliğe ve itibara sahip olan ve zeytin ticaretiyle uğraşan Selim Bey, işi vesilesiyle tanışıp dostluk kurduğu Refik Bey'in kızı Samiye

⁹ "Labirent teriminin Girit dilindeki Labris (Labrys) yani "çift taraflı balta" sözcüğünden geldiği sanılmaktadır. (...) Psikoloji alanında, şizofreni hastalarında algılama bozukluğu nedeniyle ortaya çıkan 'labyrinthine konuşma' ile de psikoloji alanında sık kullanılan bir terimdir. (...) Labirent sembolü bir bakıma bilinçaltının karmaşık koridorlarını temsil edebileceği gibi insanın birey olma macerasındaki çok alternatifli de bir yoldur." URL-3: <https://okuryazarim.com/labirent-sembolu-ve-anlamlari/>

¹⁰ Kendisiyle yaptığımız röportajda Bahadır Yenişehirlioğlu romanla ilgili şunları söyler: "Şizofreni hastalığına temas etmek istedim. Üç nesil yani nine, anne, torun üzerinden bir hikâyeyi anlatmak istedim. Gerçek bir hikâyeden yola çıkarak kurguladım. İnsanın girift haline, insanın labirentlerine, insanın bilinmezliklerine, insandaki değişim ve dönüşüme. Normal kabul ettiğimiz insanların aslında nasıl zıvanadan çıkabileceklerine. Bir hastalığı teşhis etmek istedim. Bir hastalığa etki etmek istedim. Yani kelimelerle anlatmak istedim. Onları, yaşadıklarını anlaşılır kılabilmek adına." (S. Çelen, kişisel görüşme, 7 Mart, 2020)

Hanım'ı, yine kendisi gibi zeytin tüccarı olan oğlu İsmail Bey ile evlendirmek ister. Samiye Hanım, İsmail Bey'e gönlünü kaptırsa da evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı hiç düşünmez. Genlerinde annesi Gülsüm Hanım'dan miras kalan hastalığı taşıdığını bildiği için yapılan bu teklifi kabul etmez. Ancak İsmail Bey, çok sevdiği Samiye Hanım'ı ikna etmeyi başarır ve evlenirler.

Üç evlat sahibi olan İsmail Bey ile Samiye Hanım'ın ilk iki çocuğunda hastalıkla ilgili olarak herhangi bir problem görülmezken üçüncü çocukları Hilâl, diğerlerinden çok farklı davranışlar sergilemeye başlar. Şizofreninin genlerle taşınan etkisi onda su yüzüne çıkar. Konuşmaz, belli belirsiz sesler çıkarır; tavır ve davranışları gittikçe garipleşir. Zihni adeta bedeninden apayrı bambaşka âlemlerde dolaşır. Ailesinin durumunu fark etmesini bekler; fakat davranışları şımarıklık olarak değerlendirildiğinden yaşadıklarını ve hissettiklerini ailesi anlayamaz. Kendisini yalnız hisseden Hilâl, ilgisizlikten dolayı zaman geçtikçe daha da yalnızlaşır. Duyduğu huzursuzluk ve gördüğü hayaller onun acı içinde kıvrınmasına neden olur.

Bir akşam yemeğinde yaşananlar, Hilâl'in durumunun ortaya çıkmasına vesile olur. Hilâl, yemeğe çırpıçplak bir vaziyette gelir. Evdeki hizmetli gördüğü bu manzara karşısında elindeki porselen kabı yere düşürür ve kâse paramparça olur. İsmail Bey, sofrayı örtüsünü çekerek kızını örtmeye çalışır. Hilâl buna engel olmaya çalışırken düşer ve kırılan porselen parçaları yüzünü deler. Kızını hastaneye götüren İsmail Bey, herkesten de bu olayın gizli tutulmasını ister. Ev halkı çevreye karşı Hilâl'in banyoda baygınlık geçirip düştüğünü söyler.

Yapılan tetkikler sonunda Hilâl'e şizofreni tanısı konur. Sonucu öğrenen İsmail Bey ve Samiye Hanım'ın dünyaları başlarına yıkılır. Vaktiyle evlenmek istemeyen Samiye Hanım büyük bir pişmanlık duyar; evlendikleri için eşine ve kendisine kızgındır ve bu kızgınlıkla da eşine bir daha kendisiyle birlikte olmayacağını söyler. Eşi Samiye Hanım'ı kaybetme korkusu yaşayan İsmail Bey, doktorla konuşmaya karar verir ve ailede bu hastalığın daha önceden de görüldüğünü ifade ederek Gülsüm Hanım'la ilgili gerçekleri anlatır. Hilâl'in tedavisine başlanmasını ve bu durumun da hiç kimse tarafından bilinmemesini ister. Hilâl bir süre hastanede yatılı olarak tedavi görülür. Haklarında dedikodu çıkmasını diye bir süre sonra da eve getirilir. Ardından çevrelere Hilâl'in Fransa'ya gideceği duyurulur ve Hilâl yeniden hastaneye yatırılır. Tedaviye cevap verse de Hilâl'in tam olarak iyileşmediğini söyleyen Doktor, Hilâl'in evde daha rahat edebileceğini söyleyerek onu eve gönderir.

İsmail Bey, Hilâl'in hastalığının duyulmasının kendileri için bir felaket olacağını ve itibarlarının zedeleneceğini düşünür. Hilâl'i bir an önce evlendirip evden göndermek ister. Yörenin en büyük tütün üreticisi olan Halil Ağa, İsmail Bey gibi eğitilmiş ve görgülü olmasa da hatırı sayılır zenginliği ile itibar gören bir isimdir. Oğlu Alparslan'ın mevsimlik işçilerden bir kıza sevdalanmasını hazmedemez ve oğluna fikrini sormadan İsmail Bey'in kızı Hilâl'i oğluna ister. Bu teklifi büyük bir fırsat olarak değerlendiren İsmail Bey, Hilâl'in tuhaf davranışlarının bu ailede göze batmayacağını, tavırlarının şımarıklık olarak nitelendirileceğini düşünerek bu evliliğe rıza gösterir. Ailelerinin kararlarıyla evlendirilen Hilâl ve Alparslan için kâbus dolu günler başlar.

Gönlü de aklı da amele kııda kalan Alparslan, rızası alınmadan evlendirildiğinden kendini içkiye verir, serserileşir ve etrafta artık meczup olarak görülür. Babası Halil Ağa'nın ölümünden sonra da tüm mal varlığını satarak tüketir. Bunun üzerine Hilâl, ailesi tarafından

geri alınır. Bu evde iyice yalnızlaşan Hilâl'in bir müddet sonra da hamile olduğu öğrenilir. Hilâl bebeğini dünyaya getirdikten sonra kısırlaştırılır ve onun bebeğe bakamayacağı düşüncesiyle bebeği ablasına verilir. Bebeğinin elinden alınmasından sonra büsbütün bunalıma giren Hilâl, akıl hastanesine yatırılır. Fakat Hilâl, akıl hastanesinde duramaz ve oradan kaçarak Karahöyük Dağı'nın bir köşesine sığınır. Hilâl'in saklandığı yeri tesadüfen öğrenen Alparslan, hâlâ nikâhlısı olan Hilâl'le ilgilenmek ister. Bir gece Hilâl'in yanına gider, ona yiyecek bir şeyler götürür ve onunla birlikte olur. Hilâl'in yanından ayrıldıktan sonra da yolda Hilâl'i arayan abisi Veysel'i görür. Veysel'in Hilâl'i arayışını önemsemez ve yoluna devam eder. Öte yandan karşısında birden abisini gören Hilâl, o zamana kadar içinde biriktirdiği bütün kinini bağırarak kasmaya başlar. Gözünün önünde canlanmaya başlayan tuhaf hayallerin etkisiyle de abisi Veysel, Hilâl'e bir yaratılmış gibi görünür. Hilâl, gördüğü hayallerin tesiriyle kendisini sakinleştirmeye çalışan Veysel'e saldırır. Kendisini korumak isteyen Veysel de, Hilâl'e güçlü bir tokat atar ve Hilâl yere yığılır. Sesleri duyup gelen Alparslan, Hilâl'in öldüğünü anlayınca tabancasını çıkararak önce Veysel'i alından vurur, ardından da intihar eder.

Bütün bu yaşananlar, dönemin gazetelerine konu olur. Hilâl'in doğumdan sonra ablasına evlatlık olarak verilen kızı Kader de, anne ve babasının yıllar önce yaşadığı bu hazine, bir tesadüf neticesinde yaptığı araştırmayla öğrenir. Kendine Kamer adında hayali bir arkadaş edinir ve babasının sevdiği kadından olma bir kız olarak Kamer'i hayal dünyasında yaşatır. Kamer'le birlikte annesi olarak bildiği teyzesinin yanına gittiği bir gün, tuhaf tavırlar sergilemeye başlar ve teyzesine öğrendiği hakikati anlatan gazete parçasını gösterir. Hiç beklenmedik bir anda da kendisini camdan atarak intihar eder.

Hayal ve Gerçek Arasında Kaybolanlar: Gülsüm, Hilâl, Kader

Romanda şizofreninin ortaya çıkış sebepleri, takip ettiği seyir ve neden olabileceği sonuçlar dört kuşak üzerinden okura sunulur. Bu dört kuşak içinde şizofrenik tip olarak karşımıza çıkan isimler ise Gülsüm Hanım, Hilâl ve Kader'dir.

Şizofreni hastalığının bilimsel olarak nedenleri, seyri ve sonuçları romanda doktor tarafından okura nakledilir. Hastaneye götürüldüğünde tanı konulduktan sonra Hilâl'le ilgili olarak doktorun aile bireylerine hastalık hakkında verdiği bilgilerle okura, bir anlamda, romanda yaşanacaklar sezdirilir.

"Kızınız hasta efendim. Şizofreni. Hastalığın başlarında da değil. Biraz ilerlemiş, zaman geçirmişsiniz. Bu hastalığın birincil ve ikincil belirtileri vardır. Kendi düşüncelerini yüksek sesle işitme, kendisi ile kavga eden sesler işitme, kendine emir veren sesler işitme, hezeyanlar, gerçekte olmayan algılar gibi. (...) Kızınız hastalığın ikinci devresinde." (s.47)

Şizofreninin nadir görüldüğünü belirten doktor, genellikle ergenlik döneminde başlayan bu hastalığın kadınlarda yirmili yaşlarda belirti verdiğini, cinsiyet farklılığına göre hastalığın tedavi sonuçlarında da farklılıklar gözlemlendiğini söyler ve nedeni tam olarak bilinmeyen bu hastalığın beyinde yaptığı tahribatı da şöyle açıklar:

"Nedeni tam olarak bilinmemektedir. Ama beyinde birtakım etkilenmeler oluşturduğunu söyleyebiliriz. Birbiriyle bağlantılı alanların patolojisi diğer alanlarda fonksiyon bozukluklarına neden olmaktadır. Çoğunlukla şizofren beyinlerde yaygın olarak bildirilen pato-

loji, beyin hacminin azalmasıdır.” (s.47-48)

Hastalığın aile fertleri tarafından fark edilebileceği belirtiler de, yine doktorun ağzından verilir:

“Bu tip hastaların konuşmaları garip olur. Anlaşılmazdır. Mantık örgüsü yoktur. Her zaman değil tabi. Bazen de kelimeler salata gibidir, birbirinin içine geçmiş vaziyette. Söylediklerine bir mana veremezsiniz. Hilâl Hanım da bu belirtileri göstermiş olmalı. Hissetmiş olmalısınız. Hasta halüsinasyonlar görür. Objersiz algılar, işitme, görme, tatma, koklama, dokunma alanlarında hayaller görür. Buna hiç şahit olmadınız mı?” (s.51)

Şizofreni hastalığında genetik faktörün etkisine *“Ailenizde bu rahatsızlığın olma ihtimali yüksek. (...) Bildiğiniz bir vaka var mı?” (s.48)* diyerek işaret eden doktor, bu hastalığın sebep olduğu en önemli neticeye de, *“Şizofreni hastalarda yüzde elli oranında intihar eğilimi görülür. Kızınızda daha önceden böyle bir girişim oldu mu?” (s.47)* diyerek dikkat çeker.

Hilâl’in anormal olarak algılanan hallerinin ve düşüncelerinin anlatılarak başlandığı romanda, onun aslında bir şizofreni hastası olduğu doktorun tanısıyla ortaya konur ve doktorun bu hastalıkla ilgili teorik olarak ortaya koyduğu hususlar, romanın ilerleyen bölümlerinde yaşantıya dönüşerek okura sunulur.

Şizofreni hastası olan ailenin ilk üyesi büyükanne Gülsüm Hanım’dır. Ancak o, hastalığın kişi üzerindeki etkilerinin ve sonuçlarının görülmesi açısından Hilâl ve Kader kadar ön planda değildir. Gülsüm Hanım, hastalığın etiyolojik sebeplerinden biri olan genetik geçişin önemli olduğunun okura iletilmesi ve sevgi, ilgi ve tedaviyle bu hastalığın kontrol altına alınabileceğinin görülebilmesi noktasında işlevsellik kazanır. Romanda hastalığının aşamaları ayrıntılı olarak yer almaz, eşi Refik Bey ve damadı İsmail Bey’in anlatımlarıyla okur onun hastalık sürecine tanık olur.

Menemen olayının yaşandığı dönemde henüz daha çocuk olan Gülsüm Hanım, ekmek almak için caminin avlusundan koşarak geçerken Kubilay’ın kan damlayan kesik başını görür ve ayağı kayarak kanların üzerine kapaklanır. Büyük bir travmaya yol açan *“bu olayın etkisiyle öyle sarsılmış ki günlerce konuşamamış. Ergenlik çağına geldiğinde sıkıntıları iyice depresmiş, artık sadece kendi kendine konuşmaya başlamış. Sıkıntıları hep bu yaşadığı olaya bağlanmış.” (s.78)* Hastalığının perdelenmesine neden olan bu olay, onun hastalığının ailesi tarafından fark edilememesine sebep olur. Ergenlik çağlarında ortaya çıkabilecek olan bu hastalığın Gülsüm Hanım’ın daha çocukluk döneminde ilk belirtilerini göstermesiyle, bu hastalığın ilk izlerinin ne zaman görülebileceğine dikkat çekilir. Ancak hastalık erken dönemde belirti vermeye başlasa da, ailenin bilgisizliği teşhisin erkenden konulamamasına ve tedaviye başlanamamasına; dolayısıyla da hastalığın ilerlemesine yol açar.

Romanda şizofreni oluşunun nedeni belirtilmeyen Gülsüm Hanım, diğer çoğu şizofreni vakalarındaki gibi varsanımlarla yaşar. Sürekli tanık olduğu manzarayı hatırlayarak *“Ellerim kanlı benim! Kafası kesilmiş. Kafası yok. Her yerim kanlı benim. Ben kana düştüm. Ben kana düştüm.” (s.63)* diye sayıklar. Hastalığın zapt ettiği zihninin derinliklerinde kendisini, kesilen bir baştan akan kan yığının içinde görerek hep acı çeker. Çok sonraları fark edilen hastalığı, ilaçla tedavi edilerek kontrol altına alınır. Hastalığına rağmen evlendirilen ve çocuk sahibi olan Gülsüm

Hanım, eşinin ilgisi ve gördüğü düzenli tedavi sayesinde sakin bir hayat yaşar. Romanda verilen bu ayrıntılarla, şizofreni hastalığının kontrol edilebilirliği vurgulanmaya çalışılır.

Gülsüm Hanım gibi şizofreninin etiyolojik sebeplerinden biri olan gen aktarımının kurgu içindeki temsilcilerinden bir diğeri de Samiye Hanım'dır. Romanda Samiye Hanım, annesi Gülsüm Hanım gibi şizofren bir tip olarak okurun karşısına çıkmaz. O, hastalık kendisinde görülme de, taşıdığı gen nedeniyle hastalığın kendisinden sonraki nesilde, yani kızı Hilâl'de görülebileceğine vurgu yapmakla işlevsel bir değer taşır.

Romanın başkişisi olan Hilâl, romanda şizofreni hastalığının etkilerini ve sonuçlarını en yoğun şekilde yaşayan isimdir. Çocukluğunu babasının anlattığı hikâyelerin dünyasında yaşayarak geçiren, kendisini güven ve huzur içinde hisseden Hilâl, şizofreninin belirtilerini ilerleyen dönemlerde göstermeye başlar. Ergenlik öncesinde duygu, düşünce ve davranışları normal gelişim gösteren bir çocuğunki gibi değildir. Yaşı ilerlemesine rağmen konuşamaz; konuşamadığı için de hırçınlaşır ve garip hırıltılar çıkarır. Farklı dünyalarda yaşar, çevresindeki olayları ve durumları farklı algılar, hissettikleri ve verdiği tepkiler de diğer çocuklardan çok farklıdır. Hastalığın ilerlemesiyle renklere olan hassasiyeti de artar. Özellikle mavi renk ona soğuk ve korkutucu gelir, onu huzursuz eder. Evin mavi renge boyanması, abisinin ve ablasının aksine, onun ruhunu başka türlü etkiler. Kendi iç dünyasında *"Bu çirkin mavinin ıslak dilini hissediyorum tenimde, buz gibi oluyor her yerim, ateş basıyor, korkuyor, çok korkuyorum. Bu soğuk, kasvetli, ağır, mesafeli rengi hiçbir zaman sevmeyeceğim."* (s.18) diyerek konuşur kendisiyle. Bu renk onu o kadar etkiler ki, daha çocuk yaşta, *"zaman zaman abanoz ağacından yapılma, oymalı, pürüzsüz cilalı, merdiven tirabzanından aşağı atlamayı içinden geçir(diği)"* (s.24) anlardan birini yaşar ve o anın kendisine verdiği mutluluğu hisseder. Kendisine fikri sorulsaydı eğer mavi yerine *"bahçedeki zeytin ağaçlarının yaprakları, o ince, o narin yaprakların arka yüzlerindeki asil yeşil ne kadar da yakışırdı evimize"* (s.19) diyebilirdi. Babasının anlattığı hikâyelerden zeytin ağaçlarının cennette olduğunu öğrenen Hilâl'in dünyasında yeşil, cennetin, huzurun ve umudun simgesidir. Renklerin onun ruhunu derinden etkilemesi de, hastalığın ondaki ilk önemli belirtilerinden birisi olur.

Hilâl'de görülen hastalığın etkilerinden birisi de konuşma bozukluğunun sebep olduğu kendini ifade edememe durumudur. O, gözünün önünde canlanan görüntüleri ailesine bir türlü anlatamadığı için hep acı çeker. Bu acı, davranışlarına yansır ve kendisini vurup kırarak anlatmaya çalışır. Ancak o kendisini, abi ve ablası gibi, *"vurarak kırarak değil, sözlerle anlatmayı"* (s.27) düşler hep. Hayatını alt üst eden kâbuslardan sıyrılıp huzurlu ve yepyeni bir hayatın özlemini kurar. Ama ne kadar çabalasa da bedenini ve ruhunu saran kâbuslardan kurtulamaz.

Hilâl ruhunu saran bu kâbuslardan ilkini, çok sevdiği zeytin ağaçlarının yanına hayal kurmaya gittiği anda görür. Zeytin ağaçlarına doğru yürürken arkasından *"biri küçük biri büyük, timsah kafalı iki adamın kendisine baktığını"* (s.27) fark eder. Korkuyla zeytin ağaçlarının arasında koşmaya başlar. Koşarken ağacın dalları birden hareketlenir ve aralarından geçmekte zorlanır. Önünü kesen devasa bir zeytin yaprağı onu sarıp sarmalar. Hilâl, nefes alamaz ve kıpırdamaz bir halde korku içinde çırpırır. Birden zeytin ağaçlarının gövdeleri kökleriyle beraber topraktan kopmaya başlar. Zeytin ağaçlarının topraktan kopmasıyla oluşan çukurlardan binlerce böcek fıskırır. Her yeri bir anda zeytinyağı kaplar. Binlerce böcek bu zeytinyağının içinde vıcık vıcık bir halde Hilâl'e doğru sokulmaya başlar. Hilâl, gözleri önünde canlanan bütün bu man-

zara karşısında sessiz ve acı içinde kıpırdayamadan kalakalır. O an, ayırık otları Hilâl'in bacaklarına dolanarak onu sıkmaya başlar. Yerdeki kesilmiş öküz kellelerinden sızan kanlar, zeytin yağına karışır, "kara böcekler öküz kellelerinin ağzından dışarıya sarkmış dillerinin üzerinde" (s.28) dolaşmaya başlar; ancak Hilâl, çılgık atamadan, tek bir ses bile çıkaramadan savunmasız bir halde öylece donakalır.

Gün geçtikçe hayatına giren gerçek dışı hayaller, gördüğü halüsinasyonlar, Hilâl'in tahammülünü zorlar. Gördüğü korkunç kâbusların çoğunda var olan öküz kelleleri, Hilâl'in zihnine bir kurban bayramı günü şahit olduğu manzarayla kazınır. İsmail Bey, bir bayram kurbanın kesik başını eve getirir. Hizmetli, kesik başın içindeki kurtların dökülmesi için hayvanın başını yere vurur. Hizmetliyi izleyen Hilâl de, hastalığının ilerleyen süreçlerinde "beynindeki karıncalanmaların sebebi olarak gördüğü kurtçuklar, burnundan düşsün" (s.90) diye kendi başına vurmaya başlar.

Hilâl, hastalığının ilerlediğinin işareti sayılan ilk atağında yine etrafta kesik öküz başları görür. Akşam yemeği için ailenin toplandığı salona çırpıçplak inen Hilâl, masa başında oturan aile bireylerini de birer aygır olarak algılar ve gördüklerinin etkisiyle de şöyle konuşur:

"Bu öküz kelleleri ne arıyor burada? Neden bu kelleri soydunuz bakayım ha, neden soydunuz? Masadaki aygırlar kim? Siz kimsiniz? Bu evde ne arıyorsunuz? Neden onları eve soktunuz? Neden onları masaya oturttunuz?" (s.44)

Gördüğü halüsinasyonlarla kendisini çaresiz, savunmasız ve yapayalnız hisseden Hilâl, yaşadığı acıları ailesine bir türlü anlatamaz. Kendince verdiği tepkilerle hep fark edilmeyi bekler; ancak ne kadar çabalarsa çabalasın yaptıkları şımarıklık olarak nitelendirilir. Hilâl nihayet yaşadığı ilk atakla ailesinin dikkati çeker, ilk kez fark edilir. Fakat hastalık ilerlemiş ve kontrol altına alınması daha bir zorlaşmıştır. Onun yemeğe çırpıçplak inmesi, ailesi tarafından bir şeylerin yanlış gittiğinin anlaşılmasına vesile olur. Hilâl o gece ilk kez, sözleri, hâli ve duruşuyla kendisini ifade etmeyi başarır:

"Madem bu dünyaya yabancıyım. Cismimizin saklanmasının ne önemi var. Ruhlarımız bütün çıplaklığıyla ortada dolaşıp duruyor. İçimde doludizgin dolaşan sinsi yılanları nasıl çıkarabilirim ki başka türlü. Ateş yakacak her yeri, seni, beni, herkesi, bu evi... Ateşler üzerinde yürüyorum. Sıra sizde." (s.43-44)

Şizofreni hastalığının sebep olduğu davranış bozukluklarından biri olan topluluk içinde çıplak bulunma hali (Arieti, 2008; 173) Hilâl'de de görülür. Fakat Hilâl'in salona çıplak bir şekilde girişi onun davranış bozukluğu göstermesinden ziyade yaşadığı ruhsal sancılarının ailesi tarafından görülmesi isteğinin bir tezahürüdür. Kendisini onca zaman fark etmedikleri için bir yabancı gibi yalnız hisseden Hilâl, anadan doğma üryan bir halde yemeğe inerek aslında ruhunu bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermeye çalışır. İçinde genlerle taşıdığı bir yılanın zehrini ortaya çıkarmanın başka bir yolunu bulamaz. Çektiği acılarla adeta ateşler içinde kıvranan Hilâl, sıranın artık yaşadığı acılara şahit olmayanlara, kendisine ilgi ve şefkat göstermeyenlere geldiğini ifade eder. Babası İsmail Bey'in sofraya örtüsünü çekerek üstünü örtmeye çalışmasına Hilâl'in gösterdiği büyük tepki de, artık hiçbir şeyin üstünün örtülemeyeceğine bir vurdur. Her şey iki taraf için de tüm çıplaklığıyla ortadadır artık: Hilâl'in hastalığı ve ailesinin onu ilk kez fark etmesi.

Hastalığını maddi ve manevi olarak tüm çıplaklığıyla böylece ortaya koyan Hilâl, hemen hastaneye götürülür. Yapılan tetkikler sonunda ona şizofren tanısı konur ve hemen tedaviye başlanır. Hastalığın ikinci aşamasında olduğu söylenen Hilâl, gördüğü tedaviyle kâbuslarından bir nebze olsun kurtulur. Tedaviye yanıt vermesi üzerine de daha rahat edeceği düşüncesiyle doktor tarafından eve çıkarılmasına izin verilir. Kızının hastalığının etraftan duyulması halinde itibarının zedeleneceğini düşünen İsmail Bey ise, deli olarak nitelendirilecek kızının aileye zarar vereceği endişesiyle Hilâl'i evden uzaklaştırmak ister. Evde ve çevresinde özel ilgiyle tedavisine devam edilmesi gereken kızını, doktora bile danışmadan evlendirir. Böylece Hilâl'in tedavisi yarım kalır ve hiç tanımadığı Akhisar'ın zenginlerinden Halil Ağa'nın oğlu Alparslan ile Hilâl evlenmek zorunda kalır.

Duyguları, istek ve arzuları hiçbir zaman önemsenmeyen Hilâl, zorla evlendirilse de tüm saflığıyla gelinliğin içine girdiğinde kendisini bir peri kızı gibi hisseder. İçinde bir umut ışığı belirir. *"Sonbahar ardından kış bitmiş, bahar gelmişti saçlarım."* (s.194) diyen Hilâl, kötü günlerin geride kalacağı ümidiyle Alparslan'ı sever ve onu benimser. Fakat Alparslan, gönlünde bir başkası olduğu için Hilâl'i sevmez. Hilâl, Alparslan'ın içindeki gizli sevdayı birlikte oldukları bir gece, Alparslan'ın kendisine 'Zeliha'm' diye hitap etmesi üzerine öğrenir. Bu durum Hilâl'in duygularını derinden sarsar ve onu büyük hayal kırıklığına uğratar. Ardından sevdiği kızı unutamayan Alparslan'ın kendisini içkiye vererek bir ayyaş olup ortaya çıkması Hilâl'i büsbütün sarsar. Bütün yaşananlardan kayınpederini sorumlu tutan Hilâl, Alparslan için *"Bana ne kızdı, ne de dövdü. Sadece sevmedi beni."* (s.193) diyerek hayatı boyunca göremediği sevgisizliği eşinden de görememenin acısını yaşar. Bu sevgisizlik ve ilgisizlik onun yeniden hastalanmasına neden olur.

Halil Ağa'nın ölümü, ardından Alparslan'ın bütün malı mülkü satın tüketmesi ve bir meczup olup çıkması, Hilâl'in durumunun daha da ağırlaşmasına sebep olur. Bunun üzerine ailesi Hilâl'i geri alır. Bu arada Hilâl'in hamile olduğu öğrenilir, ancak onun hamilelik sürecini tamamlayıp tamamlayamayacağına şüpheyle bakılır. Acılar içinde geçen hamilelik sonunda bebeğini dünyaya getiren Hilâl'in, annelik yapamayacağı düşüncesiyle de bebeği elinden alınıp ablasına verilir. Genlerle yaşamını sürdüren hastalığın, bir daha aile içinde yeşerip büyümemesi için de Hilâl, ailesinin isteğiyle kısırlaştırılır. Bebeğinin elinden alınması, Hilâl için son nokta olur ve Hilâl'in durumu iyice kötüleşir. Bunun üzerine akıl hastanesine yatırılır.

Akıl hastanesinden kaçan Hilâl, gecenin karanlığında Karahöyük Dağı'na sığınır. *"Her şeyiyle, bütün sırlarıyla hem de hiç soru sormaksızın"* (s.87) Hilâl'i kabullenen dağ, Hilâl'e huzur ve güven verir. Hiç kimseye ihtiyaç duymadan burada korkusuzca bir başına yaşamaya başlar. Korkması gerekenlerden, elinden her şeyini alanlardan çok uzaktadır burada. Dünyaya getirip de elinden alınan yavrusu yerine koyduğu bez bebeğine anne şefkati ve koruyuculuğuyla sarılır. *"Em annem sen, em kuzum. Seni kimse üzemeyecek. Kimse sana zarar veremeyecek. Kimse seni ilaçlarla uyuşturamayacak. Duygularını yok edemeyecek. Seni bitki haline getiremeyecek. Buna asla izin vermeyeceğim."* (s.88) diyerek kendisine yapılanların ona da yapılmasına asla müsaade etmeyeceğini söyler. Onunla konuşur, *"Birazdan baban gelir. Seni sevecek, beni sevecek."* (s.195) diyerek içindeki çocuk özlemini gidermeye, ihtiyaç duyduğu sevgiyi aramaya çalışır. Herkesten ve her şeyden kaçıp sığındığı bu dağda Hilâl'in yerini bilen yalnızca Alparslan'dır. Hilâl, yeniden bebek sahibi olmak istediğinden Alparslan'ın ara sıra yanına gelmesine ses çıkarmaz. Tek istediği

sevmek, sevilmek ve anne olmaktır.

Evlilik sürecinden sonra yaşadıklarının etkisinden çıkamayan Hilâl, kendi başına kalınca düşünmeye başlar. Ailesine, Alparslan'a ve özellikle kayınpederi Halil Ağa'ya çok kızgındır. "Kılıcın alevini koydun içime Halil. Oğlunu kovdun bana. Oğlunu sürgüne yolladın bana. Hayat ağacını korumak adına alevlere yolladın Alparslan'ı." (s.194) diyen Hilâl, Halil Ağa'ya oğlunu sevdiğiyle evlendirmedeği, Alparslan'ı ve kendisini ateşe attığı için kızar ve her şeyin sorumlusu olarak onu görür. Alparslan'a ise babasının karşında durarak sevdasını savunmadığı için kızgındır. Fakat Hilâl'in Alparslan'a olan kızgınlığı nefrete dönüşmez. Hilâl, her şeye rağmen Alparslan'ı sever, onun kendisine zarar vermeyeceğini bilir. Alparslan'ı da kendisi gibi yaşadıkları hikâyenin bir mağduru olarak görür ve Alparslan için kendisini yasak elma olarak niteler:

"Alparslan'ım, sen beni elma diye ısrırdın. Dışledin beni. Evet evet, benimle evlenmen elmayı yemen demektir. Yedin elmayı gördün hanyayı konyayı. Baba lafı dinlenecek diye, lafının üzerine laf konulmayacak diye sevmediğin bir kadınla evlenilir mi hiç oğlum. Sen benimle evlenerek cennetten kovuldun. Yasak elmayı yedin. Evet, ben elman oldum senin. Şeytanın da baban. Hah tamam, oldu bak, şeytan Halil, şeytan Halil, şeytan Halil." (s.193)

Hilâl'e göre Alparslan, kendisiyle evlenerek yasak meyveyi yemiş ve cennetten kovulmuştur. Alparslan'ı elmayı yemeye teşvik eden şeytan ise babası Halil Ağa'dır. Kurulan bu âdem, şeytan ve yasak elma üçgeni Hilâl'in evlilik hayatında karşılığını bulur.

Hilâl, evliliğinde mutsuz olmasına rağmen Alparslan'a karşı nefret duymazken kendi ailesine karşı nefretle doludur. Yıllardır içinde biriken kinini, kendisini eve götürmek için gelen abisi Veysel'e karşı kusar. "Nefret ediyorum hepinizden, senden Veysel, senden anne, senden baba. Hepinizden kaçmak, uzaklaşmak istedim." (s.92) diyen Hilâl, içinde bir gün iyileşeceğine dair beslediği ümidi söndüren herkesi ayrı ayrı sayar. Hilâl, her şeyin farkındadır; farkında olduğu için de yaşadıkları ona çok acı verir. O, kendisini anlamalarını beklerken görmezden gelindiğinin, iyileşmeyi beklerken tedavisinin yarıda bırakıldığının, ilgi ve sevgi beklerken deli damgası vurulup başlarından atıldığı farkındadır. "Sizsiniz deli olan, ben değil! Ben hastayım sadece." (s.93) diyen Hilâl, kendi ailesi tarafından deli damgası vurulduğu için bebeğinin elinden alındığının ve bir daha anne olamayacağını da farkındadır:

"Bütün analığımı aldınız benden, hiç tadamadım, yaşayamadım. Bir kadının ana olamaması kör gece değil de nedir, ha nedir? Hem doğurmak hem ana olamamak. Analığıma ulaştırmadınız. Ta başından beri biliyordunuz değil mi? Doğurabilmek ama ana olamamak. Bunu hiç düşünemediniz mi ha, düşünemediniz mi! O zaman neden evlendirdiniz beni? (...)Anası deli diye aldınız çocuğumu benden." (s.92)

Hilâl, "Hepinizden tiksiniyorum sahtekâr, ikiyüzlü şerefsizler! Şimdi Nuh'un gemisi gelecek ve bineceğim. Her şeyden hepinizden tekrar kurtulacağım!" (s.93) diyerek hayatını karartan herkesin tufanda yok olup gideceğine, kendisinin ise kurtuluşa ereceğine inanır.

Ailesinden göremediği sevgiyi ve ilgiyi yıllarca sessizce içine gömen Hilâl, artık içindeki sessiz çığlıkları haykırmaya başlar. Yaşadığı duygusal haller onun yeniden hayaller görmesine neden olur. Kendisine ve bebeğine zarar vermek isteyen bir ejderhanın abisi Veysel'in içine

süzülerek kendisine doğru geldiğini görür:

“Gözleri kan çanağına dönmüş bir ejderha Veysel’in arkasına saklanmış, Hilâl’e doğru bakıyordu. Ejderha, merakla kendisine bakan Veysel’in içine doğru usulca süzülmeye başladı. Kendi gözlerini Veysel’in gözlerinin oyuklarına yerleştirdi. Kan kırmızısı bu gözler gerçeklik adına ne varsa içine alıyor, ortalığı pelteleşmiş, koyulmuş, yoğun pıhtılı kan rengine dönüştürüyordu.” (s. 94)

Ejderhadan kendisini ve bebeğini korumaya çalışan Hilâl, abisiyle boğuşmaya başlar. Bu boğuşma anında Veysel’in attığı tokatla yere düşen Hilâl, başını taşa çarparak hayatını kaybeder. Fakat ailesinin çıkarlarını gözeterek sebep olduğu evlilikten olma marazlı gene sahip bir bebek, Kader, her ne kadar Hilâl son hasat olsun diyerek kısırlaştırılmışsa da, Hilâl’in hikâyesini devam ettirir.

Romanda şizofreni hastası olarak okura sunulan son isimdir Kader. Üniversite çağında olan Kader de tıpkı annesi Hilâl gibi şizofreni tanısı almış bir hastadır. Fakat annesinin aileyi bıraktığı acı tecrübeyle Kader ihmal edilmez ve hastalığı kısmen de olsa ilaç tedavisi ile kontrol altında tutulur. Ancak asla iyileştirilemeyecek ve tetiklenmesine sebep olabilecek en küçük bir olayla hastanın ruh ve bedenini ele geçirebilecek güçte olan bu hastalık, Kader’in de hiç beklemediği bir anda, onu etkisi altına alır.

Kader, okulda yaptığı bir araştırma esnasında tesadüfen anne ve babasının, dönemin gazetelerine manşet olan acı hikâyelerinin anlatıldığı gazeteye ulaşır ve böylece hiç bilmediği bütün gerçekleri tüm ayrıntılarıyla öğrenir. Teyzesini anne olarak bilen, babasını da trafik kazasında öldüğünü zanneden Kader, ailesiyle ilgili sırlara bu vesileyle ulaşır. Ancak gerçekleri öğrendiğini teyzesinden gizler. Aniden açığa çıkan bu sırlar, duyduğu huzursuzluk, yalnızlık ve aldatılmış hissi, ilaç tedavisiyle kontrol altına alınan Kader’in hastalığını tetikler ve hastalığın ilk belirtileri yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlar. Adeta *“yüreğine çıkmayacak bir dövme gibi kazanmış”* (s.170) olan bu gerçek, ona çok ağır gelir ve gerçeklerin bir daha gün yüzüne çıkması için ölümü düşler. Zihninde binlerce görüntüyle mücadele etmeye başlayan Kader, düşünü kurduğu *“sıcak bir mezar”* hayaliyle rahatlamaya çalışır.

Olmayan ses ve görüntüleri varmış algısı oluşturan bu hastalık, Kader’in zihninde yeni bir insan doğurur. Kamer adını verdiği bu kişi, Kader’in iç dünyasında yarattığı hayalî bir arkadaşdır. Kamer ile dip dibe yaşayan Kader, iç dünyasının tüm sırlarını onunla paylaşarak rahatlar; yalnızlığını, içinde sakladığı büyük sırrın yükünü bu şekilde hafifletmeye çalışır. Anlatıcı, Kamer’in kim olduğunu ve Kader için taşıdığı anlamı okura şöyle nakleder:

“Kamer; ufak tefek, görenin pek dikkatini çekmeyen, hayal gibi uçucu ve saydam, söz dinleyen, naiif, savunmasız Urfalı bir genç kız. İstanbul’a okumaya gelmiş Peygamber diyarından. Urfa’nın o halim kokusunu üzerinde taşıyor. Sıcacık bir kız. Şefkatli bir nefesi var, aynı Urfa gibi. İnsanlar büyüdükları topraklara benzerler. Urfa’nın dingin iklimi Kamer’in üzerine sinmişti sanki. Girdiği yeri ısıtırdı. Aslında sığınılacak bir limandı. Kader Kamer’e hükmeder ama aslında ona sığınırdı. Kurtuluşu olmuştu onun. Asla huzursuzluk duymazdı onunlayken. Hep yanında taşır, nereye gitse onu da götürmek isterdi. Bir an bile Kamerden ayrılmak istemez, kardeş sıcaklığı hissedirdi, hiç tatmadığı kardeş sıcaklığını.” (s.148)

Kader içinde bulunduğu durumun farkındadır. Annesinin bir şizofren olduğunun, zihnindeki düşüncelerin kontrolü dışında gerçekleştiğinin, gerçeğin ve hayalin birbirine karıştığının bilincindedir. Ancak bütün bu hakikatlerden ve yazgısından kaçamayacağını da bilincindedir. Gerçeklerin yükünü tek başına omuzlayamayacağını düşünen Kader, kardeş olarak nitelediği Kamer'i kendi içinden bir başka ben olarak yaratır ve bütün yükü ona yükleyerek rahatlamaya çalışır. O, iç dünyasına ait olan her şeyin dış dünyada somutlaştığı Kamer ile kurtuluşu erebileceğine inanır. Kendisine böyle bir oyun dünyası kuran Kader, oyunun kurallarını da kendisi belirler:

“Kendimi ancak böyle kurtarabilirim, çünkü hayatın kendisi zaten bizatihi oyundan ibaret. Benim oyun oynamamın ne sakıncası olacak ki. Bir köşede oturup yazgım hakkında düşünmemin yararı yok. Tek başına kurtulamam, bir kardeşe ihtiyacım var. Ancak iç dünyama ait şeylerin dış dünyada yerini alması ile bu durumdan kurtulabilirim. Başka hiçbir çarem yok benim. Bu kendimden kaçmakla alakalı değil, tam aksine kendimi korumakla, gerçeği kendimden kaçırmakla alakalı. Gerçeği kabul etmem, yokluğumu kabul etmem demek. Hakkımda öğrenilecek pek bir şey yok. Bin bir hatıralar, fikirler, yalanlar toplamından başka bir şey değilim. Başka türlü tahammül edemem ben. Bu durumu başkasının üstlenmesi gerekir. Bu ben olmayacağım. Ben aciz biri değilim. Ben zavallı olan değilim. Ben karar verenim, hükmedenim. Kuralları koyanım. Geçmişe dair bütün bilgileri topladım. Şimdi hüküm koyma zamanım geldi.” (s.156-157)

Her ne kadar içindeki çıkmazdan kendince çözümler arayıp kurtulmaya çalışsa da, sır gibi tuttuğu gerçeklerin ağır yükünü daha fazla taşımaya güç yetiremeyen Kader, teyzesine her şeyi bildiğini anlatmaya karar verir. Yanında ikinci beni, bütün yükü üzerine yüklediği Kamer de olacaktır. Teyzesinin evine gider. Ancak hastalığın belirtileri kendisini göstermeye başlar. Garip davranışlar sergiler, göz bebeklerini kontrol edemez. Anne dediği teyzesini, hayali arkadaşı Kamer ile tanıştırır. Kader'deki değişimin farkına varan teyzesi, bir taraftan duyduğu endişe ve korkuyla Kader'i kontrol etmeye, bir yandan da ondan kendisini korumaya çalışır.

Oyunu bitirme kararlılığında olan Kamer, önce gazete kâğıdının kopyasını teyzesine verir, ardında da her şeyi bildiğini ve zeytin ağaçlarının ardına gönderdim dediği Kamer'i de öldürdüğünü söyler. Artık Kamer'den yardım istemeyecektir, onu nasıl kendisi yarattıysa öyle de öldürmüştür. Kamer'i öldürmesinin ardından *“gerçeğin o can yakan gerçekliğine ve tuzağına”* (156) düşen Kader için son kaçınılmaz olur. Geçirdiği atağın boyutunu ifade eden *“Senin niye boynuzların var teyze?”* (s185) cümlesini söyledikten hemen sonra da birden yerinden kalkar ve kendisini camdan atarak intihar eder.

Dört kuşağın temsilcileri üzerinden şizofreni hastalığının belirtileri, etkileri ve sonuçlarının anlatıldığı romanda Gülsüm Hanım ilk kuşağın temsilcisidir. Bu roman kişisiyle şizofreni hastalığının hangi sebeplerle ortaya çıkabileceğinin bilinmediğini ve geç teşhis konulsa da, ilgiyle tedavi sürecinin devam ettirilmesi halinde bu hastaların hayatlarını sakın bir şekilde devam ettirebilecekleri vurgulanır. İkinci kuşağın temsilcisi olan Samiye Hanım, hastalığın belirtilerini kendisi göstermese de bu hastalığın genetik yolla nesiller üzerinde etkisini devam ettirdiğini belirtmesiyle romanda işlevsellik kazanır. Üçüncü kuşağın temsilcisi Hilâl ile küçük yaşlarda belirti gösterebilen bu hastalığın aile bireyleri tarafından fark edilmemesi, fark edildiğinde

ise gerekli ilgi ve sevginin gösterilmemesi, etkili bir tedaviye başlanılmaması ve hastanın ailesi tarafından damgalanarak ötelenmesi halinde şizofreni hastalarının ruhen neler yaşayabilecekleri gözler önüne serilir. Erken tedaviye başlanarak hastalık kontrol altına alınsa da şok etkisi yapabilecek bir olayın tetiklemeyle hastanın atak geçirerek intihar edebileceği de, son kuşağın temsilcisi Kader üzerinden okura sunulur.

Ailenin ve Çevrenin Tutumu: Damgalama

Son Hasat romanında şizofreninin kişiler üzerindeki etkisi ve sonuçları yanında bu hastalığa ve hasta kişiye karşı aile ve toplum tarafından verilen olumsuz tepki, diğer bir ifadeyle damgalama meselesi üzerinde de durulur.

Romanda üç şizofreni hastasından ilki olan Gülsüm Hanım, çocuk yaşlarda belirti vermeye başlayan hastalığı çok sonradan teşhis edilse de, o dönem ailesi ve çevresi tarafından bir damgalamaya maruz kalmaz. Özellikle evlendikten sonra eşi Refik Bey tarafından çok kıymet görür. Aldığı tedaviye ek olarak eşi Gülsüm Hanım'a büyük ilgi gösteren Refik Bey, onu insanlardan uzak tutmaya ve psikolojisinin bozulmamasını sağlamaya çalışır. Gösterdiği sabır ve şefkatle bir gün iyileşeceği umuduyla eşinin hizmetini görür, ilaçlarını aksatmaz, bir annenin çocuğuna baktığından daha büyük bir özenle ona bakar. Eşine *"hayatı pembe bir pamuk helva tadında yaşatmaya"* (s.61) çalışan Refik Bey, ona sosyal hayattan izole bir hayat sunar. Gelen misafirleri dışarda ağırlar, onları otelde konaklatır. Amacı Gülsüm Hanım'ı, toplumun önyargılarından korumaya çalışmak olsa da, aslında Refik Bey, herkesten önce kendisinin eşine hastalığından dolayı farklı bir gözle baktığını, damgaladığını, farkında değildir. Ayrıca kendisinin ölümü halinde eşine başka hiç kimsenin bakamayacağı düşüncesiyle kapıldığı korku, Refik Bey'in Gülsüm Hanım'ı kendi elleriyle boğarak öldürmesine sebep olur ki, bu da bir şizofreni hastası olan eşine, herkesten önce Refik Bey'in yaşam hakkı tanımadığını gösterir. Neticede de, *"Yaptığı işin kötülüğünü anlamaktan çok uzak"* (s.65) olan Refik Bey, eşi Gülsüm Hanım'ı öldürdükten sonra da intihar eder.

Annesi Samiye Hanım'ın taşıdığı genle dünyaya gelen Hilâl ise, önce ailesi sonra da toplum tarafından damgalanır. Daha küçük yaşlarda Hilâl'in anormal davranışlarıyla ortaya çıkan hastalığın belirtileri, çocuk şımarıklığı olarak algılanır ve bu nedenle Hilâl'in durumu ailesi tarafından hep görmezden gelinir. Ancak bu durum, hastalığın ilerlemesine yol açar. Geçirdiği ilk atakla kızlarındaki tuhafıkların ciddiyetini ilk kez fark eden İsmail Bey ve Samiye Hanım, Gülsüm Hanım'ın kendilerine bıraktıkları mirasın Hilâl'de yaşadığını anlarlar. Daha o andan itibaren İsmail Bey, Hilâl'e ve hastalığına karşı tavrını ortaya koyar ve itibarını kaybedeceği endişesiyle *"Hilâl'in başı döndü, bayıldı hepsi bu. Bütün olan bu, tamam mı? Banyoda düştü, lavaboya çarptı."* (s.46) diyerek olayın herkesten gizli tutulmasını ister. Aynı yaklaşımı, Hilâl'e şizofreni tanısı koyan doktora, *"Hilâl'in burada olduğunun bilinmesini istemiyoruz."* (s.52) diyerek de gösterir. Başlayan tedavi sonrasında da hastanede yatan Hilâl'in İstanbul'da olduğu yalanını çevreye yayarak kendileri hakkında oluşabilecek olumsuz yorumların önünü kesmeye çalışır.

Akhisar'da tanınan ve büyük saygı gören İsmail Bey, Hilâl için değil, kendi adına damgalanma korkusu yaşar ve bu endişeyle de herkesten önce kızını ayıplı, kusurlu biriymiş gibi görerek onu damgalar. Ona göre, Hilâl'in durumunun öğrenilmesi halinde *"kim ailesinde deli olan birine ne kız verir ne kız alırdı. (...) İsmail Bey, soyunda nesiller boyu sürececek bir gediğin açılmasına"*

asla izin vermezdi." (s.122) Bu nedenle de, Hilâl'in tedavisi boyunca durumu çevreden bir sır gibi saklanır.

Hilâl hastanede gördüğü tedaviyle kısmen iyileşme emareleri gösterse de hâlâ bakıma ve ilgiye muhtaç bir haldedir. İsmail Bey, kızı Hilâl'in durumunun diğer kardeşlerin geleceğini etkilemesinden, hepsinden de önce itibarının zedelenmesinden endişelendiği için Hilâl'i evden uzaklaştırmayı düşünür. Bunun da en iyi yolunun kimsenin Hilâl'in durumunu öğrenmeden önce onu evlendirmek olduğuna inanır. Böylece İsmail Bey, ilk çıkan talibe, ailenin kendilerine uygun olup olmadığını gözetmeden, Hilâl'in orada rahat edip edemeyeceğini hiç düşünmeden hemen kızını verir. Bu evlilikle, *"yeni doğacak nesillere yanlış bir kaydın eklenme ihtimalinin hiçbir önemi yoktu(r) İsmail Bey için. Kızına bir koca bulmuş ve bu kocanın ailesinin siyasi gücünden de pay almış olacaktı. Hilâl'in hastalığı sanki hiç yaşanmamıştı. Var olan toplumsal statü sürsün de nasıl sürerse sürsündü."* (s.144)

Hilâl, hastalığı ortaya çıkmadan evlendirilir; ancak evdeki rahatlığı gittiği yerde bulamadığından ve kocası ile ailesinden yeterli ilgi ve sevgi göremediğinden hastalığı daha da ağırlaşır. Bu arada hamile de kalan Hilâl'in, hamileliğini tamamlayıp tamamlayamayacağına bile şüpheyle bakılır. Doğum yaptıktan sonra bebeğine annelik yapamayacağı düşüncesiyle bebeğinin elinden alınması ve anne ve babasının isteğiyle doğum sonrası kısırlaştırılması, Hilâl'in ruh halini daha da bozar. Etrafta anormal tavırları sebebiyle *"Hilâl'in doğumdan sonra lohusalığın sıkıntısından cinlendiğine"* (s.195) dair yorumlar yapılmaya başlanır. Böylece toplum tarafından da 'cinlenmiş' damgası vurulan Hilâl, akıl hastanesine yatırılır. Hastaneden kaçıp Karahöyük Dağı'nın eteklerine sığınan Hilâl'in elinden alınan bebeği yerine çaputların arasına sakladığı bir bez bebeği koyup onunla avunması, yeniden bebeği olacak ümidiyle eşi Alparslan'ın yanına yaklaşmasına müsaade etmesi, ciddi bir tedavi sürecini başlatmak yerine, özellikle babasının, kızını 'deli' diye damgalayarak ondan kurtulma çabalarının acı birer neticesidir. Öte taraftan kendisine toplumun 'cinlenmiş', ailesinin de 'deli' olarak bakması, Hilâl'in 'içselleştirilmiş damgalama' yaşamasına neden olur ki, onun Karahöyük Dağı'nın eteklerine sığınması, kendi kabuğuna çekilip kendisini herkesten soyutlaması bu sürecin doğal bir neticesidir.

Hilâl'in şizofreni tanısı konduktan sonra yaşadığı süreç ve son, romanda Hilâl'in eşi Alparslan'ın ağzından özetlenir. Hilâl'in ölümünden sonra abisi Veysel'e, *"Siz çok önceden öldürdünüz zaten bizi. Hilâl'i de beni de. O pislik baban, sen, anan, hepiniz. (...) Bu garip ne yaptı ha size?"* (s.201) diyerek haykıran Alparslan, ailenin her bir ferdinin Hilâl'in ölümünden sorumlu olduklarını söyler. *"Başınızdan atmadınız mı bu garibi! Kurtulmak istemediniz mi?"* (s.201) diyerek de yine ailesi tarafından Hilâl'in acımasızca ötelenip dışlandığını ifade eder. Ailesinin deli diye damgaladığı Hilâl'in hastalığını örtmek için ise kendisinin bir kurban olarak seçildiğini, *"Delirse de kocası delirtti diyecektiniz."* (s.201) diyerek vurgulayan Alparslan, Hilâl ile birlikte kendi hayatının da damgalanma korkusuyla feda edildiğini ise şu cümleyle belirtir: *"Ailenizin ismi için yaktınız oğlum hem beni hem Hilâl'i"* (s.202)

Hilâl'in doğumdan sonra elinden alınan kızı Kader ise, yaşanan tecrübelerden sonra tedavisine çok erken başlandığı için hastalığı kontrol altında tutulur ve rahat bir hayat sürer. Onun bu süreçte ailesi ya da toplum tarafından damgalanması söz konusu değildir.

SONUÇ

Bahadır Yenişehirlioğlu, şizofreni hastalığını konu aldığı *Son Hasat* romanında, bu hastalığın belirtilerinin ve sonuçlarının hasta üzerindeki etkileri ile ailenin ve toplumun bu hastalığa ve hasta kişilere nasıl baktığı üzerinde durur. Şizofreni hastalarının dünyasına bir pencere açan yazar, onların dünyayı nasıl algıladıklarını ve ailenin ve toplumun onları nasıl damgalayıp yalnızlaştırdıklarını okura sunar.

Son Hasat'ta şizofreni hastalığı ve damgalama meselesi, büyükanne, anne ve torununun temsil ettiği üç nesil üzerinden okura nakledilir. Büyükanne Gülsüm Hanım'ın genlerinde gizlenen hastalık, erken yaşlarda onun ruhunu ve zihnini sararak ona kâbuslar gördürür. Ömrü boyunca ilaç tedavisi gören Gülsüm Hanım, hastalığına rağmen evlendirilip çocuk sahibi olmasıyla kendisinden sonraki nesle bu hastalığı miras olarak bırakır. Annesi Gülsüm Hanım'dan aldığı marazlı genin tesirini kızında tecrübe eden Samiye Hanım, hastalığın taşıyıcısı olarak romanda yerini alırken yaptığı evlilik sonucu kızı Hilâl'in de bu hastalıkla acı dolu bir hayat sürmesine sebep olur. Gördüğü halüsinasyonlarla hastalığı en ağır şekilde yaşayan Hilâl, davranış bozuklukları, ruhsal bunalım, bilişsel gelişim geriliği, intihar eğilimi gibi hastalığın birçok sonucunu ardı ardına yaşarken bir yanda da ailesinin çıkar ilişkilerinin kurbanı olur. Aile bireyleri, toplum içindeki saygınlıklarını kaybetmemek adına kendilerince deli olarak damgaladıklarını Hilâl'i evlendirerek onun tedavisinin yarıda bırakılmasına neden olur ve bu, Hilâl'in hastalığının geri dönülmez boyutlara taşınmasına yol açar. Yaptığı yanlış evlilikten bir evlat dünyaya getiren Hilâl, rahminde gizlenen sinsi hastalığı kızı Kader'in dünyasına da taşır. Hilâl'de yaşanan acı tecrübeyle erken yaşta ilaç tedavisiyle hastalığı kontrol altına alınan Kader ise, annesine göre daha dingin bir hayat yaşasa da, hastalığının tetiklenmesiyle intihar ederek hayatına son verir.

Aynı hastalığı genlerinde taşıyan üç neslin temsilcileri, Gülsüm Hanım, Hilâl ve Kader, yaşadıkları son itibarıyla, sebepleri farklı da olsa, aynı yazgıyı paylaşırlar. Gülsüm Hanım, iyi bir tedavi görüp eşi Refik Bey'in gösterdiği ilgiyle rahat bir hayat sürer. Ancak bu hastalığın ağır yükü, Refik Bey'in psikolojisinin bozulmasına neden olur ve çok sevdiği Gülsüm Hanım'ı boğarak öldürür. Ailenin ilgisizliği ve değer vermemesi yüzünden dışlanıp damgalanan, tedavisi yarıda bırakılan ve evlendirilerek kendilerinden uzaklaştırılan Hilâl ise, tedavisine devam edemediği için hastalığı ileri boyutlara ulaşır ve gördüğü halisünasyonlar yüzünden abisine saldırdığı bir anda yaşanan arbede sonunda ölür. Kader de, gördüğü tedaviyle sıkıntısız bir hayat sürer, ancak yaşadığı şokun neticesinde hastalığı tetiklenir ve yaşadığı acılardan kurtulmak için intihar ederek ölür. Böylece ilgi, sevgi, erken teşhis ve tedaviyle şizofreni hastalarının hayatlarını kontrol altında rahat bir şekilde sürdürebilecekleri gerçeği, romanda olanla olması gerekenin gözler önüne serilmesiyle okura sezdirilir.

Bilimsel gerçeğliğin kurmaca gerçeğliğe taşındığı *Son Hasat* romanında yazar, şizofreni hastalığının belirtilerinin ve sonuçlarının hasta bireyleri nasıl etkilediğini, ailenin ve toplumun bakış açısına ve tutumuna paralel olarak hastalığın nasıl bir süreç takip edebileceğini roman kişileri üzerinden başarılı bir şekilde okura sunar ve şizofreni hastalarının yaşadıkları dramı gözler önüne serer. Yazar, bizzat görüştüğü bir şizofreni hastasından esinlenerek kaleme aldığı romanında, bu hastalık karşısında hissedilen çaresizlik haline dikkat çekmeyi hedefleyerek

okurlarına empati kurduğunu amaçlamış ve bu amacını büyük oranda gerçekleştirmiştir.

KAYNAKÇA

- Alexiou, S. (1991). *Minos Uygarlığı* (Çev. E.T.Tunay). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Arieti, S. (2008). *Bir Şizofreni Anlamak*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Avcı, C.; Bulut H ve Sayar G. H. (2016). Psikiyatrik Hastalıklar ve Damgalama. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Y/S. 2 (2): 175-202.
- Aylak, E. E. K. (2016). Şizofreni Hastalarında İntihar Davranışı ile Dürtüsellik ve Agresyonun İlişkisi, Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, Bakırköy Bölgesi Kamu Hastaneleri Birliği Sağlık Bilimleri Üniversitesi Bakırköy Prof. Dr. Mahzar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.
- Büber, B.; Kars, B. Gülsün, M. ve Nergizci, M. (2014-2015). Şizofreniye Yönelik Damgalamanın önlenmesinde Sosyal Hizmet Müdahaleleri Bağlamında Sosyal Politika Önerileri. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, C/S. 14-15 (1): 35-51.
- Çıkla, S. (2016). *Edebiyat ve Hastalık*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Çoban, A. (2008). *Şizofreni Bin Parça Akıl*. İstanbul: TİMAŞ Yayınları.
- Eren, K. (2006). *Şizofreni ve Cinsiyet Farklılıkları*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Bakırköy Prof. Dr. Mahzar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.
- Erer, S. (2012). Tıp ve Edebiyat: İki Eser İki Hastalık. *Lokman Hekim Journal*, C/S. 2 (3): 51-57.
- Gülseren, L. (2002). Şizofreni ve Aile: Güçlükler, Yükler, Duygular, Gereksinimler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, C/S. 13 (2): 143-151.
- Işık, I.- Savaş, G. Kılıç, N. (2019). Şizofreni Hastalığına Sahip Bireylerin Çalışma Hayatı Konusunda Yaşadıkları Güçlükler, *ACU Sağlık Bilimi Dergisi*, C/S. 10 (3): 399-408.
- Köroğlu, E. (2016). *Şizofreni Nedir? Nasıl Baş Edilir?*. Ankara: HYB Basım Yayın.
- Kurt, B. C. (2015). Peyami Safa'nın Romanlarında Hastalık, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Özçelik, E. K. ve Yıldırım, A. (2018). Şizofreni Hastalarında Aile Ortamı, İçselleştirilmiş Damgalama ve Yaşam Kalitesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, C/S. 9 (2): 80-87.
- Sezgin, A. (2012). Abdülhak Şinasi Hisar'dan Oğuz Atay'a Türk Romanında Şizofren Tipler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Taşkın, E. O. (Ed). (2007). Şizofreniye Yönelik Tutumlar ve Damgalama: *Stigma Ruhsal Hastalıklara Yönelik Tutumlar ve Damgalama*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık.
- Yenişehirlioğlu, B. (2017). *Son Hasat*. İstanbul: Timaş Yayınları.

İnternet Kaynakları

URL-1-2: Türk Dil Kurumu "Şizofreni", "Damga" <https://sozluk.gov.tr/?kelime=%C5%9F> (EriŐim Tarihi: 03.02.2020).

URL-3: "Labirent Sembolü ve Anlamları" <https://okuryazarim.com/labirent-sembolu-ve-anlamlari/> (EriŐim Tarihi: 23.12.2020)